

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 6/2011 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja puitepäättöksen 2004/68/YOS kumoamisesta (lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsipornografia)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 6 päivänä toukokuuta 2011 lähettänyt lakivaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten jatkokirjelmän 2. OM 29.04.2011 asiassa U 15/2010 vp ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja puitepäättöksen 2004/68/YOS kumoamisesta.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntösihteeri Mirja Salonen, oikeusministeriö

- hallitusneuvos Tuula Lybeck, opetus- ja kulttuuriministeriö
- valtiosyyttäjä Anu Mantila, Valtakunnan-syyttäjänvirasto.

Kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- ulkoasiainministeriö
- sisäasiainministeriö
- liikenne- ja viestintäministeriö
- tietosuojavaltuutettu.

Lisäksi Suomen Liikunta ja Urheilu ry on toimit-
tanut valiokunnalle lausuntonsa.

Viitetieto

Valiokunta on aikaisemmin antanut asiasta lau-
sunnon LaVL 10/2010 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi

Euroopan komissio on 29 päivänä maaliskuuta 2010 tehnyt ehdotuksen (KOM(2010)94 lopul-
linen) Euroopan parlamentin ja neuvoston direk-
tiiviksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja
seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian tor-

jumisesta ja puitepäättöksen 2004/68/YOS ku-
moamisesta.

Kumottavaksi ehdotetussa puitepäättöksessä
säädetään jo nykyisin monista direktiiviehdo-
tukseen sisältyvistä velvoitteista. Direktiivieh-
dotus on kuitenkin nykyistä puitepäättöstä laa-
jempi, ja direktiiviehdotukseen sisältyy myös

elementtejä, joita on Euroopan neuvoston samaa aihepiiriä koskevassa yleissopimuksessa (CETS 201). Direktiiviehdotus sisältää määräyksiä muun muassa eri tekojen kriminalisoinneista ja rangaistustasoista, oikeushenkilöiden vastuusta, lainkäyttövallasta, lapsipornografiasivustojen poistamisesta ja estosta, rikoksentekijöille suunnattavista interventiotoimenpiteistä sekä uhrien suojelusta ja auttamisesta.

Euroopan parlamentti on trilogineuvotteiluissa tehnyt direktiiviehdotukseen muutosesityksiä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto voi edelleen suhtautua myönteisesti direktiiviehdotukseen. Euroopan parlamentin kanssa käytävissä neuvotteluissa tulee kuitenkin varmistaa sääntelyn riittävä joustavuus ottaen huomioon jäsenvaltioiden rikosoikeudellisten järjestelmien eroavaisuudet. Lisäksi neuvotteluissa tulee varmistaa, että direktiivi vastaa

mahdollisimman pitkälle direktiiviehdotuksen pohjana ollutta Euroopan neuvoston samaa aihepiiriä koskevaa yleissopimusta, jota Suomi on parhaillaan ratifioimassa. Esimerkiksi eri kriminalisointien osalta tulisi pysytellä lähellä Euroopan neuvoston yleissopimusta. Suomi voi kuitenkin joiltakin osin hyväksyä direktiivissä myös yleissopimusta laajemmat kriminalisoinnit, mikäli laajennuksille on riittävät perusteet.

Suomi voi suhtautua joustavasti ehdotukseen, jonka mukaan myös vapaaehtoistoimintaan mukaan pyrkivien henkilöiden rikostausta voitaisiin tarkistaa. Tämä kuitenkin edellyttää, että direktiivi jättää riittävästi kansallista harkintavaltaa sen suhteen, miten tällainen edellytys täytettäisiin. Suomi voi suhtautua myönteisesti myös siihen, että rikosrekisteritietojen luovuttamiseen olisi aina velvollisuus, kun toinen jäsenvaltio pyytää lasten kanssa työskentelemään hakevan henkilön tietoja rikostaustan tarkistamista varten.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Direktiiviehdotus koskee lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumista. Ehdotuksessa on kysymys asiaa koskevan puitepäätöksen kumoamisesta ja uuden direktiivin säätämisestä sen tilalle. Direktiiviehdotukseen sisältyy myös elementtejä samaa aihepiiriä koskevasta Euroopan neuvoston yleissopimuksesta (CETS 201).

Eduskunta hyväksyi 15.3.2011 edellä mainitun yleissopimuksen sekä yleissopimuksen edellyttämät muutokset rikoslakiin. Samassa yhteydessä lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskeviin rikoslain säännöksiin tehtiin myös muita muutoksia. Kesäkuun 2011 alusta tulivat voimaan muun muassa uusi pykälä lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin (ns. grooming) sekä rangaistuksiin tehty korotukset (540/2011).

Lakivaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä sitä, että direktiivi vastaisi mahdol-

lisimman pitkälle edellä mainittua yleissopimusta. Näin voitaisiin myös välttää mahdollisia tulkintaongelmia. Saadun selvityksen mukaan direktiivin rangaistustasot on neuvostossa saatu sovitettua siten, että ne vastaavat rikosten vakavuutta, vahingollisuutta ja vaarallisuutta, mitä valiokunta aikaisemmassa lausunnossaan (LaVL 10/2010 vp) edellytti. Sikäli kuin korotuspaineita yksittäisten rikosten rangaistuksiin ilmenee, valiokunta edelleen korostaa, että rangaistustasojen tulee olla johdonmukaisia ja suhteessa kunkin rikostekemuodon vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen.

Yksi keskeisistä avoimissa olevista kysymyksistä liittyy lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rikostaustan tarkistamiseen. Selvityksen mukaan aiemmin neuvostossa on asiaa koskeva direktiiviehdotuksen 10 artikla rajattu koskemaan ainoastaan työsuhteeseen hakevien henkilöiden rikostaustan tarkistamista. Parlamentti on halunnut laajentaa artiklan soveltamisalaa

niin, että myös vapaaehtoistoimintaan hakevien henkilöiden rikostausta voitaisiin tarkistaa.

Suomessa rikostausta voidaan tarkistaa ainoastaan työnhaun yhteydessä. Lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) mukaan työnantaja on velvollinen pyytämään henkilöltä rikosrekisteriote nähtäväksi otettaessa henkilö työ- tai virkasuhteeseen, kun työskentelyyn kuuluu alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa ilman huoltajan läsnäoloa. Vapaaehtoistoiminnan osalta tällainen menettely ei voimassa olevan lain mukaan ole mahdollista.

Selvityksen mukaan vapaaehtoistoiminnan käsite ja järjestämis muodot vaihtelevat eri EU-maissa. Suomessa kansalais- ja vapaaehtoistoiminta rakentuu usein rekisteröidyn yhdistyksen ympärille ja toiminnassa on mukana suuri määrä vapaaehtoisia ja talkoolaisia.

Neuvoston työryhmässä käytyjen keskustelujen perusteella tarkoituksena ei olisi luoda velvoitetta tarkistaa vapaaehtoistojiksi pyrkivien henkilöiden rikostaustoja kaikissa tapauksissa. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjillä tulisi kuitenkin halutessaan olla mahdollisuus rikostaustan tarkistamiseen. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjillä olisi siis oikeus, mutta ei velvollisuutta pyytää hakijalta rikosrekisteriote nähtäväksi.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että direktiivin kansallisessa täytäntöönpanossa on mahdollisimman paljon joustavuutta siten, että vapaaehtoistoiminta Suomessa voi jatkossakin rakentua nykymallin mukaan. Valiokunta voi kuitenkin hyväksyä ehdotuksen siitä, että vapaaehtoistoiminnan järjestäjillä olisi halutessaan mahdollisuus rikostaustan tarkistamiseen edellyttäen, että direktiivi jättää riittävästi kansallista harkintavaltaa sen suhteen, miten tällainen edellytys täytettäisiin.

Euroopan parlamentti on pitänyt tärkeänä myös sitä, että työnantajan tulisi rikostaustaa tarkistettaessa saada tieto henkilön toisessa jäsenvaltiossa mahdollisesti saamasta rikostuo-

miosta. Suomessa rikosrekisteritiedot ovat henkilötietolain (523/1999) mukaisia arkaluonteisia tietoja, joiden käsittely ja luovutus on sallittua lain nojalla. Siitä, missä tapauksissa rikosrekisteristä saa luovuttaa tietoja, säädetään rikosrekisterilaissa (770/1993). Tietojen luovuttaminen toiseen valtioon edellyttää siis lain-tasoista sääntelyä.

Selvityksen mukaan eräät jäsenvaltiot ovat tehneet kompromissiehdotuksen, jonka mukaan jäsenvaltiolla olisi velvollisuus rikosrekisteritietojen luovuttamiseen, kun toinen jäsenvaltio pyytää lasten kanssa työskentelemään hakevan henkilön tietoja rikostaustan tarkistamista varten. Käytännössä tietojenvaihto tapahtuisi keskusviranomaisten kautta. Ehdotus poikkeaa vuonna 2009 tehdystä rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisältöä koskevasta neuvoston puitepäätöksestä (2009/315/YOS, jäljempänä rikosrekisteripuitepäätös) siinä, että puitepäätös jättää jäsenvaltion harkintavaltaan sen, mitä tietoja se luovuttaa omista kansalaisistaan toisen jäsenvaltion viranomaisille silloin, kun toinen jäsenvaltio pyytää tietoja muuta tarkoitusta kuin rikosasian käsittelyä varten.

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta ei sinänsä näe estettä sille, että direktiivi olisi edellä mainitulta osin rikosrekisteripuitepäätöstä laajempi. Valiokunta voi siten suhtautua myönteisesti rikosrekisteritietojen luovuttamisvelvollisuutta koskevaan ehdotukseen edellyttäen, että jäsenvaltiot voivat säilyttää olemassa olevat, toimiviksi havaitut rikostaustan tarkistamismenettelynsä ja ettei tietojenvaihtovelvoitteesta seuraa velvollisuutta esimerkiksi perustaa erillistä ammattikieltojärjestelmää.

Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on äärimmäisen vakava asia, ja valiokunta pitää kaikkia sen estämiseen tähtäviä tavoitteita kannatettavina. Valiokunnan mielestä on tärkeä kehittää lainsäädännön ohella myös muita keinoja lasten suojelemiseksi seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja tähdentää tässä yhteydessä erityisesti koulutuksen lisäämisen ja tiedon jakamisen merkitystä lasten kaltoinkohtelun ehkäisemiseksi.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta ilmoittaa,

*että se yhtyy asiassa valtioneuvoston
kantaan korostaen edellä esitettyjä
näkökohtia.*

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Pertti Hemmilä /kok	Markku Mäntymaa /kok
vpj.	Lars Erik Gästgivars /r	Aino-Kaisa Pekonen /vas
jäs.	Sauli Ahvenjärvi /kd	Jaana Pelkonen /kok
	James Hirvisaari /ps	Raimo Piirainen /sd
	Anne Kalmari /kesk	Kristiina Salonen /sd
	Ilkka Kantola /sd	Kari Tolvanen /kok
	Krista Kiuru /sd	Kaj Turunen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.